

قرآن و اندیشه

(در آراء قرآن بیندیشیم)

ترجمه و تخریج احادیث

فائق احمدی

مؤلف

ناصر بن سیمان المر

WWW.KITAB-IR

قرآن و اندیشه (در آیات قرآن بیندیشیم)

عمر، ناصر بن سلیمان، ۱۹۵۲م - Umar, Nasir ibn Sulayman

مولف: ناصر بن سلیمان العمر مترجم: احمدی، فائق، ۱۳۴۸-

ترجمه: و تحقیق و تخریح احادیث فائق احمدی.

نشر احسان، ۱۳۹۸-۳۸۳ص.

اخبار پتدبرون القرآن، فارسی

موضوع: قرآن-- بررسی و شناخت

Qur'an -- Summary

قرآن -- تحقیق

Qur'an -- Research

رده بندی دیوبند: ۲۰۷/۱۸

رده بندی کنکورد: ۶۱۳۹۸۷۴۱/۸۰/۴/۶۶۱۵BP

شابک: ۶-۴۷۵-۶۰۹۰۶۸-۶۰

شماره کتابشناسی ملی: ۴۴۹۱

تهران، خیابان انقلاب، روبهروی دانشگاه تهران، پاساژ فروزنده، شماره ۴۰۶.

www.nashrehsan.com

تلفن: ۶۶۹۵۴۴۰۴

قرآن و اندیشه

(در آیات قرآن بیندیشیم)

مؤلف: استاد دکتر ناصر بن سلیمان العمر

مترجم: فائق احمدی

ناشر: نشر احسان

چاپخانه: چاپ مهارت

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

نوبت چاپ: اول - ۱۳۹۸

قیمت: ۳۵۰۰۰ تومان

شابک: ۶-۴۷۵-۶۰۹۰۶۸-۶۰

فهرست مطالب

- مقدمه‌ی مترجم ۱۳
- مقدمه‌ی نویسنده ۲۱
- داستان این کتاب ۳۱
- پیشگفتار ۴۷
- ایمان و قرآن: نوری فروری ۴۷
- ۱- شکاف کجاست؟ ۴۷
- ۲- مانند شتر در بیابان ۴۸
- ۳- چه چیز تو را در برابر پروردگار بزرگوار مغرور ساخته است؟ ۵۰
- ۴- یاسی ساده لوحانه! ۵۲
- ۵- حقیقت ایمان ۵۴
- ۶- حقیقت قرآن ۵۶
- ۷- ارتباط میان ایمان و قرآن ۶۰
- ۸- تأثیر قرآن بر غیر مسلمانان و غیر عرب‌زبانان ۶۴
- ۹- تأمل در قرآن و اندیشیدن در سنت ۷۶
- وجوه مورد اتفاق و اختلاف در میان تدبّر در قرآن و تدبّر در سنت ۷۹
- عواملی که به تدبّر در سنت کمک می‌کنند ۸۲

۸۳	نمونه‌ای از تدبیر در سنت
۸۴	۱۰- سخن آخر
۸۷	فصل اول
۸۷	وجوب تعظیم قرآن کریم
۸۹	پیشگفتار
	یکم: بزرگداشت قرآن کریم توسط الله متعال و رسول او و سایر پیامبران و پارسایان
۹۱	
۹۱	۱- بزرگداشت قرآن کریم توسط خود الله متعال
۹۵	۲- تعظیم قرآن کریم توسط رسول الله ﷺ
۹۹	۳- احترام و بزرگداشت سنی آیات الله متعال توسط پیامبران و پارسایان
۱۰۳	دوم: احکام تعظیم و بزرگداشت قرآن کریم
۱۰۳	۱- پاره‌ای از احکام تعظیم قرآن کریم
۱۰۶	۲- صورت‌های مخالف با گرامیداشت قرآن کریم
۱۰۷	الف- آن صورت‌ها کدامند؟
۱۰۷	تصویر اول: تبلیغات برای بازاریابی
۱۱۰	تصویر دوم: نوشتن قرآن بر روی دیوارها
۱۱۰	تصویر سوم: حکاک آیات قرآن بر روی سنگ‌های قبور
۱۱۱	تصویر چهارم: وسیله‌ای برای زنگ موبایل
۱۱۲	تصویر پنجم: بی‌احترامی به آیات قرآن در روزنامه‌ها و مجلات
۱۱۲	تصویر ششم: در دسترس غیر مسلمانان بودن
۱۱۳	تصویر هفتم: همچون آهنگ و ترانه خواندن آیات قرآن

- تصویر هشتم: استناد نکردن به آیات قرآن در سخنرانی‌ها و خطابه‌ها ۱۱۴
- تصویر نهم: دست‌درازی و اهانت هنرمندان به حریم قرآن ۱۱۵
- تصویر دهم: تحریف معانی آن از سوی منافقان ۱۱۶
- سخن آخر ۱۲۱
- ب - علت این مخالفت‌ها چیست؟ ۱۲۲
- ج - چگونه به معالجه و مبارزه با آن‌ها پردازیم؟ ۱۲۷
- سوّم: اندیشیدن در قرآن و دوری نکردن از آن، در حقیقت تعظیم و بزرگداشت آن است ۱۳۱
- فصل دوّم ۱۳۷
- وجوب تلاوت قرآن کریم - حدّث در آن ۱۳۷
- پیشگفتار ۱۳۹
- یکم: معنای تلاوت قرآن کریم و واژه‌های مرتبط با آن ۱۴۱
- ۱- معانی تلاوت و قرائت و پیوند میان آن ده ۱۴۱
- معنای تلاوت ۱۴۱
- معنای قرائت ۱۴۲
- پیوند میان تلاوت و قرائت ۱۴۳
- ۲- پیوند میان تلاوت و شنیدن ۱۴۳
- ۳- پیوند میان تلاوت و حفظ ۱۴۹
- الف - فضیلت تلاوت قرآن کریم، و جایگاه والای حافظان ۱۴۹
- ب - توصیه‌هایی برای کسانی که در پی حفظ قرآن کریم هستند ۱۵۵

- ۱- تلاش برای پیمودن مسیر اطاعت و بندگی، و دوری از تمام چیزهایی که به نافرمانی و معصیت الله متعال می‌انجامد ۱۵۵
- ۲- غنیمت شمردن دوران کودکی ۱۵۶
- ۳- غنیمت شمردن اوقات فراغت ۱۵۷
- ۴- انتخاب مکان مناسب به‌هنگام حفظ کردن ۱۵۸
- ۵- گیزه‌ی درونی و تصمیم صادقانه ۱۵۹
- ۶- مشارکت تمام حواس پنجگانه به‌هنگام حفظ ۱۶۰
- ۷- انتاب یک چاب مشخص از قرآن کریم ۱۶۲
- ۸- درست خواندن ۱۶۲
- ۹- حفظ پیوسته ۱۶۳
- ۱۰- فهم معانی ۱۶۴
- ۱۱- حفظ دقیق ۱۶۴
- ۱۲- حفظ فردی کم‌فایده‌تر از حفظ جمعی است ۱۶۵
- ۱۳- تعهد و اخلاص ۱۶۷
- ۱۴- پای‌بندی و عمل به آنچه حفظ کرده است ۱۶۸
- ۱۵- شرکت در فعالیت‌ها و برنامه‌های حفظ و دوره‌های کمکی ۱۶۹
- ۱۶- دقت در آیات شبیه به هم ۱۷۰
- ۱۷- پای‌بندی به حفظ و دوره‌ی قرآن کریم ۱۷۱
- ۱۸- مراقبت از این جایگاه ویژه‌ای که الله متعال به تو عطا فرموده است، و توجه تمام به سرانجام کوتاهی در حفظ آن ۱۷۳
- ج - حقیقت حفظ قرآن کریم ۱۷۴

- د- از مدارس حفظ به سوی عروج از پله‌های تدبیر..... ۱۸۰
- ۴- پیوند میان تلاوت و تدبیر..... ۱۸۳
- راستی چه چیزی تو را واداشته تا از قرآن تأثیر نپذیری؟..... ۱۹۳
- دوم- معنای تدبیر در قرآن و واژگان و معانی مرتبط با آن..... ۱۹۷
- ۱- تدبیر در قرآن: معنی و اهمیت آن..... ۱۹۷
- ۲- معنای تدبیر در قرآن..... ۱۹۷
- ۳- جایگاه و اهمیت تدبیر در قرآن..... ۱۹۹
- ۱- هدف از نزول قرآن کریم همان تدبیر و اندیشیدن است..... ۱۹۹
- ۲- تدبیر سببی و غیر سببی بوده است..... ۲۰۰
- ۳- قرآن خزانه‌ی علم و معارف است و تدبیر کلید آن..... ۲۰۱
- ۴- تدبیر در قرآن بر هر فرد مسلمان واجب است..... ۲۰۲
- ۵- تدبیر موجب محفوظ ماندن بر برابر شدن بدگویان، و منتقدین در قرآن کریم می‌شود..... ۲۰۳
- ج- تدبیر قرآن در زندگی سلف صالح..... ۲۰۴
- ۲- پیوند میان تدبیر در قرآن و تفسیر آن..... ۲۱۷
- ۳- پیوند میان تدبیر در قرآن و تفسیر به رأی..... ۲۲۸
- آیا تدبیر فقط به علما اختصاص دارد؟..... ۲۴۰
- ۴- فرق میان تأمل و تدبیر و تعقل، و شناخت معانی آن‌ها..... ۲۴۱
- ۵- معیارهایی قرآنی برای تدبیر..... ۲۴۵
- سوم- اسباب تدبیر و موانع آن..... ۲۴۹
- ۱- اسباب تدبیر..... ۲۴۹

- الف- اخلاص در عمل ۲۴۹
- ب- پای بندی به تلاوت روزانه ۲۵۰
- ج- دوری از گناه و معصیت ۲۵۰
- د- رعایت احکام و قواعد تجوید (و درست خوانی) ۲۵۱
- ه- فراخوانی مردم به تدبّر در قرآن ۲۵۳
- و- ما و تضرّع به درگاه الهی ۲۵۴
- ز- شور و غت صادقانه در بهره گرفتن درست از فضایل سوره های قرآن ۲۵۵
- ح- انتخاب زمان و مکان مناسب برای قرائت ۲۵۷
- ط- حفظ آیات نه سست است ۲۵۷
- ی- تکرار آیات قرائت شکر و تکرار در دلالت ها و سیاق آن ها ۲۵۸
- ک- شنیدن قرآن از دیگران ۲۵۸
- ل- قرائت قرآن به آرامی و شمرده ۲۵۹
- م- تلاش برای آراسته شدن به فضایل قرآن ۲۵۹
- ن- استفاده از تفاسیر معتبر در فهم معانی قرآن ۲۶۰
- س- استفاده از هر فرصتی برای خواندن و تدبّر ۲۶۱
- ع- تمرین و پیشرفت تدریجی در تدبّر در قرآن ۲۶۲
- ف- هم اندیشی و مطالعه با دوستان ۲۶۲
- ۲- موانع تدبّر ۲۶۴
- الف- بیماری های قلبی ۲۶۴
- ب- روی گردانی از تلاوت قرآن ۲۶۶
- ج- مشغول شدن به تلاوت و یا حفظ بدون تدبّر ۲۷۰

- د - پاسخ ردّ به ادّعی برخی که معتقدند فهم قرآن و تدبّر در آن کار هر کس نیست . ۲۷۱
- هـ - ردّ کسانی که مدّعی اند تدبّر در قرآن امر خطرناکی است ۲۷۴
- و - دلیلی بینوایانه ۲۷۵
- فصل سوّم ۲۷۷
- ثمرات تدبّر و پیامدهای آن ۲۷۷
- مقدمه : از تدبّر به سوی عمل ۲۷۹
- یکم - ثمرات تدبّر در قرآن در عرصه‌ی پرورش فرد مسلمان ۲۸۵
- ۱ - ثمرات تدبّر در قرآن، و آثار آن بر قلب فرد مسلمان ۲۸۶
- الف - طهارت قلبی، پرورش نفس ۲۸۷
- ب - مداوای بیماری‌های قلبی و روحی ۲۸۹
- داستانی شگفت‌انگیز ۲۹۲
- ج - گریه و خشوع ۲۹۲
- سخن آخر ۲۹۵
- ۲ - ثمرات تدبّر در قرآن، و آثار آن بر اخلاق فرد مسلمان ۲۹۶
- الف - اخلاق او قرآن بود ۲۹۶
- ب - یک حقیقت بزرگ ۲۹۷
- ج - اخلاص ۳۰۴
- د - ویژگی‌های حاملان قرآن ۳۱۰
- ۳ - ثمرات تدبّر در قرآن، و آثار آن بر هوش و درک فرد مسلمان ۳۱۳
- الف - یقین داشتن به این که قرآن کلام الله متعال است ۳۱۳
- ب - آماده‌سازی فرد مسلمان برای یک نگرش معرفتی جهان شمولی ۳۱۶

- ۴- ثمرات تدبّر در قرآن، و آثار آن بر واقعیت زندگی فرد مسلمان..... ۳۱۷
- الف - تقویت اراده‌ی فرد مسلمان برای تلاش بیشتر در انجام اعمال صالحه ۳۱۷
- ب - حل مشکلات واقعی ۳۱۸
- ج - گشوده شدن ابواب رزق و روزی ۳۲۲
- د - فراهم آمدن امنیت و آسایش در برابر ترس ۳۲۴
- ۵- مرات تدبّر در قرآن کریم، و آثار آن بر سرنوشت فرد مسلمان در آخرت..... ۳۲۶
- دوم - ثمرات تدبّر در قرآن در زمینه‌ی بیداری و خیزش امت اسلامی..... ۳۳۳
- ۱- پیوسته میان تدبّر در قرآن و سنت با بیداری امت اسلامی..... ۳۳۳
- ۲- ویژگی‌های بارز بیداری امت اسلامی..... ۳۴۵
- الف - نهضت دینی و پیوسته ۳۴۵
- ب - جنبشی که بر اساس عقید و شریعت شکل گرفته است..... ۳۴۹
- ج - جنبشی که امت اسلامی را سازه شده است..... ۳۵۷
- د - وظیفه‌ای سخت و طاقت‌فرسا..... ۳۵۹
- ه- وعده‌ی الهی و حقیقتی شرعی ۳۶۳
- ۳- فراگیر بودن برنامه‌ها و شیوه‌های قرآنی و کارآمدی آن..... ۳۶۶
- الف - فراگیر بودن برنامه‌ها و شیوه‌های قرآنی و تکامل آن..... ۳۶۶
- ب - کارآمدی شیوه‌های قرآنی..... ۳۷۲
- سخن پایانی ۳۷۷

مقدمه مترجم

(إِنَّ الْخَيْرَ لِلَّهِ، نَعْمُهُ وَنَسْتَعِينُهُ، وَنَعُوذُ بِاللَّهِ مِنْ شُرُورِ أَنْفُسِنَا وَمِنْ سَيِّئَاتِ أَعْمَالِنَا، مَنْ يَهْدِهِ اللَّهُ فَلَا ضَلَالَ لَهُ، وَمَنْ يَضِلْ فَلَا هَادِيَ لَهُ، وَأَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ)

بی‌گمان اولین وسیله‌ی اصلاح جان‌ها، و پرورش دل‌های مؤمنان، و برون رفت از مشکلات و سختی‌های زندگی، آگاهی از قرآن و سنت، و فهم صحیح آن دو، و سپس عمل به مقتضای آن‌ها است. و اگر در حال و روز سلف صالح خود بنگریم، به وضوح می‌بینیم اولین وجه مشترک آن‌ها قرائت قرآن، در همه حال و در همه وقت بوده است، آنان به یقین می‌دانستند که قرآن غذای قلبی است که بدون آن زندگی امکان پذیر نیست، از این رو پیش از هر چیزی به آن توجه را هم‌امام نشان می‌دادند، و آن را نقطه‌ی آغازی برای تمام اعمال صالحه می‌دانستند. امروزه متأسفانه مردم از این قرآن روی‌گردان شده‌اند، در حالیکه پیشینیان ما بر یسین پی برده بودند که موفقیت و کامیابی و خوشبختی و دستیابی به قدرت و تمکین در روی آوردن به قرآن و مطالعه‌ی آن، و تدبر در آیاتش است.

از همین رو بود که سهل بن عبدالله تستری گوید: «اگر به بنده‌ای از بندگان الله متعال در قبال هر حرفی از حروف قرآن هزار فهم عطا شود، به نهایت آن چیزی که

پروردگار جهانیان فقط در یک آیه از کتابش به ودیعت نهاده است نخواهد رسید، زیرا قرآن سخن الله و صفت اوست، و همانگونه که کلام او پایانی ندارد، برای فهم و درک کلامش نیز نهایی متصور نیست. «و همه به اندازه‌ی آن مقدار که الله متعال دل‌هایشان را به روی معانی کلامش می‌گشاید، از آن بهره می‌برند، و از آنجایی که سخن الله متعال غیر مخلوق است، قطعاً فهم انسانهای مخلوق نهایت آن را درک نخواهند کرد.»^۱

و این سخن درستی است که تجربه و واقعیت حال حاضر نیز آن را اثبات کرده است، چرا که مردم در فهم و درکشان از آیات قرآن، و تطبیق آن در امور زندگی‌شان درجات مختلفی دارند، و بیگمان فهم و تدبیر قرآن موهبتی الهی است و به هرکه صادقانه در پی آن باشد، و اسبابش را فراهم آورد عطایش می‌کند، ثابت بنانی گوید: «بیست سال تمام با قرآن دست‌به‌دست بودم، هر روز قرآن خود را به رنج و سختی انداختم، و پس از آن بیست سال تمام از آن فهم بهره‌ها ندم. «تو وقتی عظمت این کار را درک کنی در آن صورت در بدست آوردنش دشواری خواهی کرد، و آنگاه که کلید تدبیر به تو عطا شود، و در آن را بگشایی وارد جهانی خواهی شد که کلمات و عبارات از بیان آن عاجز و ناتوان است، و اگر قصور و کوتاهی کنی، عطا می‌شود از دست داده‌ای که چه بسا در باقی مانده‌ی عمرت هرگز موفق به بدست آوردن آن نباشی!»

و قطعاً کسی به این درجه و منزلت دست خواهد یافت که از آن به بهترین شیوه تأثیر گرفته باشد، و اولین وسیله‌ی آن همان قرآنت صحیح و تدبیر درست است، به تعبیری دیگر قلب، وسیله و آلت فهم است، برای همین است که الله متعال می‌فرماید: ﴿أَفَلَا يَتَدَبَّرُونَ الْقُرْآنَ أَمْ عَلَىٰ قُلُوبٍ أَقْفَالُهَا﴾ [محمد: ۱۲۴] و تردیدی نیست قلب انسان‌ها در دست الله متعال است، و هرگونه که بخواهد آن را تغییر

می‌دهد، و همه برای گشودن آن به روی مفاهیم قرآن (و بالتبع سنت نبوی) نیازمند او هستند، تا از گنجینه‌های پنهانی‌اش بهره ببرند، و این با خواندن و مطالعه‌ی درست امکان پذیر است، قرائتی که: قلب و فکر در آن حضور داشته باشد، و در پایان صفاتی چون: خوف و خشیت، خشوع و فروتنی، افزایش ایمان، شادی ناشی از دستیابی به فهم صحیح، امید، سجد و گرنش ناشی از درک عظمت صاحب این قرآن بهره‌ی اصل آید.

و همان فردی که یکی از این صفات یا همه‌ی آن‌ها را در خود فراهم آورده باشد، بدین‌مانندار به‌حالاتی از تدبیر و تفکر دست یافته است، که لازمه‌ی آن آگاهی از قواعد است که در زیر به صورت خلاصه به آن‌ها اشاره می‌شود:

- ۱- وجوب آموزش و تالیف زبان عربی.
- ۲- پژوهش و بررسی تفسیر رسول الله ﷺ.
- ۳- آگاهی و شناخت سنت، ایستادگی و رفتاری پیامبر اسلام ﷺ در تبیین قرآن.
- ۴- معرفت اسباب نزول (قرآن) و سبب ورود احادیث نبوی.
- ۵- دقت نظر در کتاب‌هایی که در تفسیر قرآن داشته شده‌اند.
- ۶- قرائت قرآن و بررسی آیات و سوره‌های آن.
- ۷- تطبیق عملی قرآن در واقعیت زندگی.
- ۸- فراگیری قرآن به نیت عمل کردن به مقتضیات آن.
- ۹- تسلیم و فرمان برداری در برابر آیات متشابه.

اما تدبیر: علما و اندیشمندان اسلامی تعاریف بسیاری برای آن ارائه داده‌اند، که بیش‌تر آن‌ها معانی نزدیک به هم دارند، و در مجموع می‌توان گفت: تدبیر همان تفکر شامل و عامی است که فرد را به دلالت‌های یک سخن و اهداف و غایات آن نزدیک و راهنمایی می‌کند، با این توضیح تدبیر در آیات قرآن عبارتست از تفکر و

اندیشیدن در آیات قرآن برای فهم و درک معانی و احکام و مقصود آن‌ها. و برای این مهم کلیدهایی در نظر گرفته شده است که مهم‌ترین آن‌ها عبارتند از:

۱- توجه به قلب در وقت قرائت قرآن، زیرا قلب همان وسیله‌ی فهم قرآن است و همانگونه که اشاره شد قلب در دست الله متعال است و هرگونه که اراده فرماید آن را تنبیر می‌دهد، و آن که در پی فهم قرآن است باید بداند علاوه بر این که قلبش در دست الله است، گشودن آن نیز بر روی معانی و مقاصد کتابش در دستان اوست، و اثر فهم درست، به کسی عطا کند باید بداند نعمتی است که به او عطا شده است، و مستوجب شکر است، نه فخر فروشی! پس آنگاه که قلبت بر روی حقایق قرآن گشوده شد آنه اساس گزار باش و از او بخواه که بر میزان تدبر و دانشت بیفزاید.

۲- هدف از قرائت قرآن، درک صحیح پیام‌ها و خطاب‌های الهی است.

۳- بهتر است قرائت قرآن در نماز و شبانگاهان باشد، چرا که در آن حالات و آن اوقات صفای خاصی وجود دارد و فرد از تمرکز بیش‌تری برخوردار است.

۴- در طول روز یا هفته سعی شریبخشی از قرآن تلاوت شود.

۵- کوشش برای حفظ قرآن و تکرار و دوباره خواندن آن.

۶- پیوند دادن آیات و مفاهیم قرآنی با واقعیت زندگی، و تلاش برای درست خواندن آن (ترتیل، و رعایت قواعد تجویدی).

و بدیهی است قلب هر چیزی را دوست داشته باشد، به آن نعلت خاطر پیدا می‌کند، و مشتاق او میشود، تا جایی که حاضر نیست چیزی را جانانش را بگذارد، و قلب هرگاه به درجه‌ی حبّ قرآن برسد از تلاوت و تدبر در آن لذت می‌برد، و می‌کوشد ارتباطش را با آن مستحکم گرداند، این حبّ نشانه‌هایی دارد که در زیر به صورت خلاصه به آن‌ها اشاره می‌شود:

۱- شور و اشتیاق نسبت به قرآن، و مشغول شدن به تلاوت و تدبر در آن، در ساعت‌های طولانی بدون هیچگونه احساس رنج و خستگی.

۲- بهره گرفتن از توجیهاات و اشارات قرآن، بویژه در تمامی امور ریز و درشت زندگی.

۳- تلاش برای زدودن موانع بر سر راه تدبیر.

۴- اطاعت از اوامر قرآن، و پرهیز از نواهی آن.

این‌ها پاره‌ای از نشانه‌های حَبِّ قرآن می‌باشند، اگر کسی آن‌ها را در خود بیابد، قطعاً قرآن به بوب او خواهد شد، و اگر حلقه‌هایی از آن مفقود باشد، قطعاً حَبِّ او نیز ناقص خواهد بود.

و هر انگونه که در تلاوی این کتاب ارزشمند به آن اشاره شده است، هدف و مقصود از نزول قرآن و اسرار به آن، تدبیر و تذکر (یا همان عبرت اندوزی) است:

﴿ كِتَابٌ أَنْزَلْنَاهُ إِلَيْكَ مُبَارَكٌ آيَاتُهُ بَيِّنَاتٌ لِيَتَذَكَّرَ الَّذِينَ أَلْبَسُوا﴾

اص: ۱۲۹

«(این قرآن) کتاب پر خیر برکت است و آن را بر تو فرستادیم تا درباره‌ی

آیه‌هایش بیندیشند و خردمندان پند بگیرند.»

و ثمره‌ی این تدبیر شناختی است که از کلام الهی و خطاب‌های او بدست می‌آید، و قطعاً هر شناختی مقتضیات خاص خود را دارد، عبارت دیگر شناخت مراد و مقصود قرآن در فرد مؤمن انگیزه‌ای برای عمل به نواهی صاحب آن می‌شود، از این روست که حسن بصری رضی الله عنه گوید: «مردم به علم کردن به قرآن امر شده‌اند، اما آنان تلاوت و قرائتش را عمل دانسته‌اند!»

و در جایی دیگر می‌فرماید: «اگر قرآن را خواندی و تو را از زشتی‌ها بر داشتند، بدان که قرائت و تدبیرت درست بوده است، و به علم خود عمل کرده‌ای، و اگر چیزی غیر این بود، بدان قرائت هیچ سودی برای تو نداشته است.»

شایان ذکر است کتاب حاضر یکی از زیباترین کتاب‌هایی است که در موضوع تدبیر در قرآن نگاشته شده است، و مؤلف محترم کوشیده با بیان این موضوع، و شیوه‌های

درست تدبیر در قرآن، و داستان‌هایی مرتبط با آن، روزنه‌ای - هرچند کوچک - به روی فهم صحیح قرآن بگشاید، و صد البته در این کار موفق بوده است.

در ترجمه‌ی این کتاب با کاستی‌های فراوانی در شیوه‌ی نگارش، تخریح احادیث، و ارجاع مطالب به منابع و مراجع اصلی آن روبرو بودم، و متوجه شدم که این‌ها نمی‌توانند کار بزرگ و ارزشمند مؤلف محترم را زیر سؤال ببرند، اما لازم دیدم این کاستی‌ها را تا جایی که در توان دارم، جبران و اصلاح کنم، که در زیر به شیوه‌ی عملکردم اشاره می‌کنم:

۱- برخی از آیات بارها و بارها تکرار شده‌اند، هیچ کدام از آن‌ها را حذف نکرده‌ام، زیرا به فهم و نوع کمک کرده‌اند، در ضمن - جز به ندرت - ترجمه‌ی آن‌ها را نیز اگرچه تکراری است آورده‌ام.

۲- همه‌ی احادیث نبوی را شرح و تخریح کرده، و اگر ناقص بوده کامل کرده، و تا حدودی که لازم دانسته‌ام تخریح و تفسیر (و علت ضعف) آن‌ها را در پاورقی بیان کرده‌ام.

۳- برخی از اصطلاحات خاص علما را توضیح داده‌ام.

۴- اگر واژه‌ای یا نام گروه یا مذهبی نیاز به توضیح بیشتری داشته است، بیان کرده‌ام.

۵- ابیات فراوانی در این کتاب وجود دارد، که اعراب آن‌ها ناقص است، نام شاعران آن‌ها نیز نیامده است، که ضمن ترجمه‌ی آن‌ها و اعراب سداً بی‌کمال، نام سراینده‌گان‌شان را نیز آورده‌ام.

۶- گاهی در ترجمه‌ی پاره‌ای از مطالب ارجاع داده شده به نویسندگان و مؤلفین متوجه می‌شدم که مؤلف محترم پاره‌ای از سخنان آنان را حذف کرده که نیازی به ذکر آن‌ها ندیده است، و چون می‌دیدم در ترجمه به زبان فارسی چه بسا موجب نقص موضوع شود، با مراجعه به اصل آن کتاب‌ها، داستان آن متن را کامل کرده‌ام.

۷- به نظرم بهتر است مؤلف محترم ویرایش جدیدی از این کتاب داشته باشد، زیرا در حقیقت اصل این کتاب مجموعه سخنرانی‌هایی بوده که دوستانش گردآورده و به رشته‌ی نگارش درآورده‌اند، و از نظم و انسجام مطالب برخوردار نیست.

۸- اما به هر حال هدف من از نگارش حواشی و تعلیقات بر این کتاب، افزودن به غنای آن، و ساده کردن فهم خوانندگان، و نیز لیبیک به درخواست خود مؤلف بوده است، آنجا که در مقدمه می‌فرمایند: «... از تمام کسانی که این کتاب را با حواشی و اضافات خود پربار می‌گردانند و ... سپاسگزارم.»

و سلام را در یک انبار پیامبرمان محمد ﷺ و بر یاران برگزیده و خاندانش باد.

فائق احمدی

۹۴/۱۰/۱۹

سنندج، قلعه چهارلان